

Kolekcja Joanny i Ryszarda Stolarskich

Ekspонат KSR 3

Nazwa – Lefem

Pochodzenie: Kamerun, Region Bangwa

Lud/grupa etniczna: Bangwa, Bamileke (Grasslands)

Materiał: Drewno, patyna naturalna

Technika: Rzeźbiarska

Wysokość – 90 cm

W kameruńskim regionie Grasslands popularne są wolnostojące, rzeźbione portrety przywódców, zwane lefem. Wykonuje się je jako ważne świadectwa dynastycznych linii władzy. Takie figurki królewskich przodków powstają zwykle za panowania władcy lub jego następcy. Dynamiczna, mocna postawa ukazanego tu lefem, w połączeniu z jego wyposażeniem, podkreśla przede wszystkim autorytet i tożsamość. Czapka ściśle przylegająca do głowy, zwieńczona dwiema kulami pokrytymi kolcami, jest odmianą prestiżowego dzianego kapelusza noszonego przez władców Bangwa. Postać ściska w lewej ręce długą fajkę tytoniową, przedmiot używany w pozycji siedzącej, a w prawej tykwę ozdobioną koralikami. W użyciu ceremonialnym naczynie to zawierało wino palmowe, niezbędny element spotkań towarzyskich i politycznych, a także podstawowy składnik libacji wotywnych. Jako atrybut wodza wskazuje na wieloaspektową rolę właściciela jako sprawnego gracza politycznego i duchowego przywódcy społeczności. Obroża z pazurami lamparta, wisząca na szyi postaci, odsyła do królewskiego alter ego: lamparta. Lampart należy do najświętszych zwierząt wśród wodzów zamieszkujących region Grasslands i jest łączony z umiejętnością przetrwania oraz panowaniem nad środowiskiem, cechami kluczowymi dla każdego króla.

Włączenie kołnierza sugeruje wspólnotę cech obu królewskich osobowości: siłę, szybkość, przebiegłość, dzikość i moc. Wierzono wręcz, że król może przybierać postać lamparta, a co za tym idzie, że lampart ma zdolność przybierania ludzkiej postaci. Figurki takie

jak ta odnoszą się przede wszystkim do świata ludzi, nie do sfery nadprzyrodzonej. Ze względu na wysoki status są szanowane i troskliwie przechowywane w bezpiecznym miejscu pałacu królewskiego. Praca ta była zestawiana z innymi portretami z poprzednich pokoleń, w tym przedstawieniami innych władców, a także królowych matek, księżniczek, utytułowanych braci i ulubionych żon. Zgromadzenie takie pełniło rolę skoncentrowanego symbolu władzy i ciągłości dynastii, wizualnego zapisu historii rodu, który budził szacunek i posłuszeństwo. Podczas ceremonii towarzyszących pogrzebowi wodza i intronizacji jego następcy jego lefem jest wystawiany publicznie w celu utrzymania ciągłości społecznej i politycznej, a także wzmocnienia wiary w siłę królewskiej władzy przodków.

Oprócz funkcji w ceremoniach funeralnych i koronacyjnych postaci Bangwa pojawiały się także w innych kontekstach. Lefem prezentowano podczas corocznych obrzędów ku czci królewskich przodków, nadzorowanych przez ziemskich kapłanów, w naturalnych miejscach o znaczeniu duchowym, takich jak spektakularne wodospady, szczyty gór i ogromne drzewa. Inkrustacja tej figury powstała w wyniku ofiarnych libacji wylewanych na lefem podczas praktyk ceremonialnych.

Lud Bangwa zamieszkuje w północno-wschodniej części regionu Mamfe. Nazwa Bangwa obejmuje wszystkich mieszkańców tego skupiska, a więc dziewięciu wodzów, chociaż w żadnym sensie nie tworzą oni plemienia ani pojedynczej jednostki politycznej. Słowo to pochodzi od rdzenia nwe, w dialektach północnych nwa, który odnosi się zarówno do kraju, jak i języka. Zatem Bangwa prawidłowo odnosi się do ludności posługującej się językiem nwe i zamieszkującej wąski pas kraju w Kamerunie Zachodnim, stanowiącym podnóże części płaskowyżu Kamerunu Wschodniego, zamieszkaną przez Bamileke. Wątpliwe jednak, czy wszyscy mieszkańcy dziewięciu niezależnych terytoriów myśleli o sobie jako o „my, Bangwa”, zanim administracja brytyjska połączyła ich w jednostkę samorządu lokalnego. Każde królestwo Bangwa utrzymywało znacznie bliższe więzi ze swymi sąsiadami, wodzami Bamileke na wschodzie, niż z sąsiadami Bangwa na północy i południu. Termin „nwe” bywa też używany bardziej szczegółowo do opisu obszarów górskich czterech wodzów: Fontem, Fotabong, Fonjumeter i Foto Dungatet. Bangwa zamieszkują teren nieco niedostępny, lecz stale utrzymują kontakty ze wszystkimi sąsiadami: Bamileke na wschodzie, Mundani na północnym zachodzie, Banyang na zachodzie oraz Mbo i Nkingkwa na południu. Powiązania te mają charakter gospodarczy, kulturalny i historyczny. Grasslands to rozległy obszar kulturowy zamieszkaną przez liczne spokrewnione ludy. Dzieli się je na trzy mniejsze podgrupy: Bamileke, Bamum i Bamenda Tikar. Bangwa to jedna z wielu mniejszych grup etnicznych w kompleksie Bamileke. Są luźno powiązani z innymi grupami tego kompleksu, dzielą liczne podobieństwa historyczne i polityczne, a zarazem zachowują odrębną tożsamość. Wszyscy członkowie tej grupy pochodzą

pierwotnie z obszarów północnych i w ciągu ostatnich stuleci migrowali według złożonych wzorców. W XVII wieku handlarze Fulani przemieszczali się na południe do Kamerunu, wymusili migrację na południe większości obecnych mieszkańców. Bangwa zostali oficjalnie oddzieleni od Bamileke dopiero w okresie administracji kolonialnej na początku XX wieku.

Podobnie jak Bamileke, Bangwa uznają Si, najwyższego boga, lecz częściej składają cześć swoim przodkom. Duchy ucieleśniają się w czaszkach zmarłych przodków. Czaszki znajdują się w posiadaniu najstarszego żyjącego mężczyzny w każdym rodowodzie, a wszyscy członkowie dalszej rodziny traktują je jako wspólne dziedzictwo. Gdy rodzina decyduje się na przeprowadzkę, buduje się dom, który wróżbita musi najpierw oczyścić, aby mógł pomieścić czaszki w nowym miejscu. Choć nie wszystkie czaszki przodków pozostają w posiadaniu rodziny, pamięć o wszystkich przodkach jest honorowana. Duchy przodków, których czaszki nie zostały zachowane, nie mają schronienia i mogą przysporzyć rodzinie kłopotów. Aby zrekompensować brak czaszki mężczyzny, członek rodziny musi przejść ceremonię, podczas której wrzuca się libacje do ziemi. Zebrana z miejsca złożenia ofiary ziemia reprezentuje wówczas ziemię czaszkę zmarłego. Szacunek oddaje się także kobiecym czaszkom, choć szczegóły tych praktyk w dużej mierze nie zostały zarejestrowane.

Opracowanie: Dr Dariusz Skonieczko

Historia/Prowienienca:

Kolekcja - Rudolf Steinmann

Kolekcja - Ryszarda Stolarskiego – zakupiona w 2023.

info@africanart.gallery

© Ryszard Stolarski TRIBAL ART. Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część niniejszej publikacji, w tym układ graficzny, tabele i ilustracje, nie może być reprodukowana, przechowywana w systemach udostępniania ani rozpowszechniana w jakiegokolwiek formie i jakimikolwiek środkami (elektronicznie, mechanicznie, fotograficznie, nagraniowo lub w inny sposób) bez uprzedniej pisemnej zgody wydawcy, z wyjątkiem przypadków dozwolonego użytku określonych w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Cytowanie krótkich fragmentów do celów naukowych i dydaktycznych dozwolone z podaniem źródła. Prawa do ilustracji przysługują ich autorom.